

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.4.30>

**W SPRAWIE PRZEPROWADZENIA ANALIZY PORÓWNAWCZEJ MECHANIZMÓW
LEGISLACYJNYCH KRAJÓW UE I UKRAINY MAJĄCYCH NA CELU SPEŁNIENIE
WYMOGÓW W ZAKRESIE ZABEZPIECZENIA PROCEDUR KONFISKATY CYWILNEJ
AKTYWÓW NIEUZASADNIONYCH**

Andrii Bitsiuk

aspirant Katedry Prawa Cywilnego

Narodowego Uniwersytetu „Odeska Akademia Prawnicza” (Odessa, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-7443-0420

e-mail: zone@meta.ua

Adnotacja. Konfiskata nieuzasadnionych aktywów w postępowaniu cywilnym nie jest dziś sprawą wewnętrzną każdego państwa, ponieważ w warunkach globalnej gospodarki przestępcy mogą przenosić wartości z jednego kraju do drugiego w ciągu kilku sekund jednym naciśnięciem przycisku. Tak więc granice międzypaństwowe przestały być gwarancją bezpieczeństwa skorumpowanych polityków w przypadkach, w których kraje, w których popełniono wykroczenie i gdzie znajdują się aktywa uzyskane z dochodów z korupcji, przyjęły przepisy o współpracy w zakresie śledzenia i konfiskaty nielegalnie uzyskanych aktywów w postępowaniu karnym i poza postępowaniem karnym.

Na świecie istnieje tendencja do coraz szerszego stosowania instytucji konfiskaty nieuzasadnionych aktywów nabytych z dochodów korupcyjnych, zgodnie z którą konfiskacie powinny podlegać nie tylko dochody z określonego przestępstwa korupcyjnego, za które dana osoba została skazana, ale także ta część majątku, w szczególności aktywów, których legalność źródeł pochodzenia osoba nie będzie w stanie udowodnić w procesie kontradiktoryjnym.

Słowa kluczowe. Aktywa, korupcja, aktywa nieuzasadnione, aktywa publiczne, konfiskata, legalizacja dochodów, śledzenie.

**ON THE ISSUE OF CONDUCTING A COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS
OF THE LEGISLATIVE MECHANISMS OF THE EU AND UKRAINE AIMED
AT MEETING THE REQUIREMENTS FOR ENSURING THE PROCEDURES
FOR CONFISCATION OF UNJUSTIFIED ASSETS**

Andrii Bitsiuk

Postgraduate Student at the Department of Civil Law

National University “Odesa Law Academy” (Odessa, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-7443-0420

e-mail: zone@meta.ua

Abstract. Confiscation of unsubstantiated assets in civil proceedings is not an internal affair of every state today, because in a global economy, offenders can move valuables from one country to another in a matter of seconds at the touch of a button. Thus, interstate borders have ceased to be a guarantee of the security of corrupt politicians in cases where the countries where the offenses were committed and where the proceeds of corruption are located have passed laws on cooperation in tracking and confiscating illegally obtained assets both criminally and out of criminal proceedings.

There is a growing trend in the world to use the institution of confiscation of unjustified assets acquired through corrupt income, according to which confiscation should be subject not only to income from a specific corruption crime for which the person was convicted, but also part of property, including assets, legality of sources of origin, which a person will not be able to prove in a competitive process.

Key words: assets, corruption, unjustified assets, state assets, civil confiscation, money laundering, tracking, freezing, arrest, confiscation.

**ДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ
ЗАКОНОДАВЧИХ МЕХАНІЗМІВ КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ, СПРЯМОВАНИХ
НА ВИКОНАННЯ ВИМОГ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕДУР
ЦИВІЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ НЕОБҐРУНТОВАНИХ АКТИВІВ**

Андрій Біцюк

аспірант кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія» (Одеса, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-7443-0420

e-mail: zone@meta.ua

Анотація. Конфіскація необґрунтованих активів в рамках цивільного провадження сьогодні не є внутрішньою справою кожної держави, оскільки в умовах глобальної економіки правопорушники можуть

переміщувати цінності з однієї країни в іншу за лічені секунди всього лише натисканням кнопки. Отже, міждержавні кордони перестали бути гарантією безпеки корумпованих політиків в тих випадках, коли країни, де здійснено правопорушення і де знаходяться активи, отримані за рахунок доходів від корупції, прийняли закони про співпрацю в питаннях відстеження і конфіскації незаконно отриманих активів як в кримінальному порядку, так і поза кримінального провадження.

У світі спостерігається тенденція все більш широкого застосування інституту конфіскації необґрунтованих активів набутих за рахунок корупційних доходів, згідно з якою конфіскації повинні підлягати не тільки доходи від конкретного корупційного злочину, за яке особу було засуджено, а й та частина майна, зокрема активів, законність джерел походження яких особа не зможе в змагальному процесі довести.

Ключові слова: активи, корупція, необґрунтовані активи, державні активи, конфіскація, легалізація доходів, відстеження.

Постановка проблеми. Конфіскація необґрунтованих активів в рамках цивільного провадження сьогодні не є внутрішньою справою кожної держави, оскільки в умовах глобальної економіки правопорушники можуть переміщувати цінності з однієї країни в іншу за лічені секунди всього лише натисканням кнопки. Отже, міждержавні кордони перестали бути гарантією безпеки корумпованих політиків в тих випадках, коли країни, де здійснено правопорушення і де знаходяться активи, отримані за рахунок доходів від корупції, прийняли закони про співпрацю в питаннях відстеження і конфіскації незаконно отриманих активів як в кримінальному порядку шляхом спеціальної конфіскації, так і поза кримінального провадження шляхом цивільної конфіскації.

Такий механізм цивільної та спеціальної конфіскації активів може бути створений на базі будь-якої правової системи, як континентальної, так і загально-правової. Це впливає зі ст. 54 (1) (с) Конвенції ООН проти корупції (Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції), де сказано, що кожна держава-учасник має розглянути питання про введення конфіскації поза кримінального провадження, тобто цивільної конфіскації необґрунтованих активів. У Конвенції не виділяється якась одна правова традиція і не говориться про те, що існуючі відмінності між правовими системами можуть перешкодити впровадженню механізму цивільної конфіскації. Навпаки, відповідно до документа цивільна конфіскація активів поза кримінального провадження розглядається як ефективний інструмент боротьби з корупцією в будь-якій юрисдикції незалежно від правових традицій.

Теоретичну основу дослідження склали наукові праці таких науковців, як Г.О. Винник, В.С. Батиргарєва, В.В. Березнер, С.Я. Бурда, Н.О. Гуторова, Л.М. Демидова, К.П. Задоя, Н.А. Орловська, М.М. Панов, О.С. Пироженко, В.М. Поляков, Г.М. Собко, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк та інших.

Метою статті є науковий порівняно-правовий аналіз законодавчих механізмів країн ЄС та України, спрямованих на виконання вимог щодо забезпечення процедур цивільної конфіскації необґрунтованих активів, теоретичних та практичних проблем, що виникають у сфері визнання активів необґрунтованими.

Основна частина. Конфіскація поза кримінального провадження, яку іноді називають цивільною конфіскацією, конфіскацією *in rem* або речової конфіскацією, – це судове переслідування майна, а не особистості¹. Вона являє собою процес, не пов'язаний з будь-яким кримінальним судочинством, коли підставою для цивільної конфіскації майна є доказ, що воно має відношення до неправомірної діяльності (отримано в результаті необґрунтованого збагачення чи привласнення державних активів). Протиправну поведінку в більшості випадків може бути доведено шляхом використання принципу балансу (порівняння) ймовірностей. Більш низький критерій доведеності полегшує завдання державі і означає, що добитися цивільної конфіскації необґрунтованих активів можна навіть при наявності недостатніх доказів для засудження злочинця в кримінальному порядку. Оскільки вимога про судове переслідування висувається не проти людини, а проти певних активів, власник цих активів є третьою стороною в процесі і має право захищати свою власність. Цивільна конфіскація необґрунтованих активів – ефективний спосіб повернення активів в самих різних ситуаціях, особливо коли конфіскація в кримінальному порядку, тобто спеціальна конфіскація, неможлива або її не можна застосувати, тобто в тих випадках, коли:

1) правопорушник ховається від правосуддя, в результаті чого йому не можна винести обвинувальний вирок;

2) правопорушник помер до порушення справи або помер до винесення вироку. Зі смертю обвинуваченого кримінальне переслідування припиняється;

3) правопорушник має правової імунітет, що захищає його від кримінального переслідування;

4) правопорушник наділений настільки великою владою, що кримінальне розслідування і переслідування сильно ускладнене або неможливе;

5) активи знайдені, а правопорушник невідомий (наприклад, активи знайдені у кур'єра, який не бере участі в скоєнні правопорушення). Якщо знайдені активи отримані в результаті неправомірної діяльності, тобто не обґрунтовано, власник або правопорушник навряд чи буде оскаржувати вимоги про його повернення, побоюючись кримінального переслідування. Ця невизначеність робить кримінальне переслідування правопорушника проблематичним, якщо взагалі можливим (тут слід звернути увагу на ситуацію, яка

¹ У ряді країн суть процедури *in rem* різняться, наприклад, система, що склалася на Філіппінах, не є процедурою *in rem* в чистому вигляді, оскільки уряд може отримати судове рішення щодо особи, а не майна при відсутності останнього.

склалася в жовтні-листопаді 2020 року в Україні, коли Конституційний суд виніс рішення про неконституційність окремих положень Закону України «Про протидію корупції», що понесло за собою суспільний резонанс так як, таке рішення дає можливість злочинцям, особливо у яких імунітет від кримінального переслідування, безкарно незаконно збагачуватися, тобто мати неаргументовані активи) (Рішення Конституційного Суду України від 27.10.2020 р № 13-р/2020);

б) майно знаходиться у третіх осіб, яким не було пред'явлене обвинувачення в кримінальному злочині, але вони обізнані про протиправне походження активів або свідомо ігнорують цей факт. Спеціальну конфіскацію необґрунтованих активів, отриманих шляхом незаконного збагачення, в кримінальному порядку не можна застосовувати для вилучення активів у добросовісного набувача, проте конфіскації поза кримінального провадження, тобто цивільній конфіскації необґрунтованих активів це не заважає: майно вилучається, навіть незважаючи на сумнівність його придбання (ст. 291 ЦК України та ст.ст. 81, 290 ЦПК України);

7) недостатньо доказів для кримінального переслідування.

У вказаних ситуаціях можна застосовувати цивільну конфіскацію необґрунтованих активів, оскільки в цих випадках порушується судовий позов щодо активів, а не проти конкретної особи і / або не потрібно винесення обвинувального вироку в рамках кримінального процесу. Той же тип конфіскації застосовується у випадках, коли:

1) правопорушника визнано невинним у скоєнні кримінального злочину через брак доказів або слабкій позиції обвинувачення. Це відноситься до тих країн, де вимога про цивільну конфіскацію розглядається виходячи з більш низького критерію доведеності, ніж кримінальне обвинувачення. Коли зібраних доказів недостатньо для визнання провини за відсутності обґрунтованих в тому сумнівів, то, можливо, їх вистачить, щоб довести протиправне походження активів шляхом порівняння ймовірностей;

2) конфіскація здійснюється у безспірному порядку.

У країнах, де конфіскація необґрунтованих активів здійснюється в ході цивільного процесу, позови розглядаються з використанням стандартних судових процедур, що економить час і кошти. Конфіскація необґрунтованих активів особливо ефективна в тих випадках, коли йдеться про вилучення неправомірних доходів у корумпованих політиків і повернення викрадених коштів громадянам потерпілого держави. Хоча конфіскація цього типу не повинна підміняти собою кримінальне переслідування, у багатьох випадках (особливо в контексті корупції державних посадових осіб) це єдиний спосіб вилучити неправомірні активи і здійснити правосуддя.

Часто через широкі повноваження, якими володіє корумпований чиновник, або з інших причин кримінальне переслідування абсолютно неможливо аж до смерті посадової особи або його втечі з країни. Нерідко державні діячі, займаються хабарництвом, мають імунітет від судового переслідування. Оскільки процедура конфіскації необґрунтованих активів в рамках цивільного законодавства не пов'язана з кримінальним переслідуванням, її можна здійснювати незалежно від того, помер чи корумпований чиновник, чи залишив він країну або отримав імунітет від судового переслідування.

Слід зазначити, що конфіскація необґрунтованих активів в рамках цивільного процесу застосовується не тільки в країнах загального права (Австралія, Великобританія, Канада, США), де такий механізм існує досить давно, але і в юрисдикціях з континентальною системою права (Албанія, Колумбія, Швейцарія). У середині кожної правової сім'ї механізми цивільної конфіскації необґрунтованих активів дещо відрізняються один від одного в залежності від країни, де вони розроблялися. Разом із тим, хоча загальне і континентальне право мають суттєві відмінності, ці системи багато в чому подібні, що пов'язано з взаємним впливом. Наприклад, країни і території, які дотримуються континентального права, використовували в своїй моделі цивільної конфіскації необґрунтованих активів принципи загального права і навпаки. Так, в канадській провінції Квебек юрисдикції з континентальною правовою системою при розгляді цивільних справ суди керуються принципом порівняння ймовірностей, а не відсутністю обґрунтованих сумнівів (або «глибокої переконаності») – критерію доведеності, характерного для юрисдикції з континентальною правовою системою.

В інших випадках юрисдикції використовують принципи міжнародного співробітництва. Наприклад, швейцарські суди підтвердили, що Швейцарія має право надавати США сприяння в питаннях цивільної конфіскації необґрунтованих активів поза кримінального провадження і направляти відповідні справи в кримінальний суд, незважаючи на відсутність наміру кримінального переслідування. Цей вид сприяння має велике значення для розвитку міжнародного співробітництва в цій сфері, що відповідає Конвенції.

В останні роки укладено цілу низку міжнародних угод, які зобов'язують країни співпрацювати один з одним в питаннях конфіскації, розділу активів, юридичної допомоги та компенсації постраждалим. Як вже зазначалося раніше, загальні положення про конфіскацію майна містяться в декількох конвенціях ООН² і ряді багатосторонніх угод, але тільки Конвенція ООН проти корупції містить спеціальні положення про цивільну конфіскацію майна поза кримінального провадження і передбачає ряд найважливіших зобов'язань

² Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (1988); Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000); Конвенція ООН проти корупції (2004); Конвенція Ради Європи щодо виявлення, вилучення і конфіскації доходів, одержаних злочинним шляхом та про боротьбу з фінансуванням тероризму (2005); Конвенція Ради Європи щодо виявлення, вилучення і конфіскації доходів, одержаних злочинним шляхом (1990); Конвенція Організації економічного співробітництва та розвитку про боротьбу з отриманням хабарів іноземними державними посадовими особами при здійсненні міжнародних ділових операцій (1997).

в галузі міжнародного співробітництва в питаннях кримінального переслідування, фінансової і технічної взаємодопомоги (Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції).

Отже, основним мотивом корупційних правопорушень є фінансова вигода із використання необґрунтованих активів. Отримані від корупційних дій неаргументовані активи правопорушники надалі намагаються, як правило, легалізувати, щоб приховати джерела походження необґрунтованих активів, а також зв'язок між корупційними правопорушеннями та відмиванням необґрунтованих активів (Білопільський, Волошин, Кленін, 2007: 114). У справах про корупційне отримання вигоди використовуються також для досягнення економічного або політичного впливу в суспільстві, контролю над правоохоронною системою держави, забезпечення безкарності за корупцію і отримання все нових фінансових вигод.

Тому частиною стратегії протидії корупції та відмиванню доходів від таких протиправних дій є проведення ефективних фінансових розслідувань, сфокусованих на пошуку, заморожуванні, арешті та конфіскації знарядь, засобів вчинення, необґрунтованих активів, коштів на їх придбання, що були набуті від корупційних злочинів.

Цивільна конфіскація доходів, отриманих корупційним шляхом, – основний і найбільш дієвий захід протидії корупційним злочинам та відмиванню корупційних доходів та привласнення необґрунтованих активів, оскільки є інструментом позбавлення правопорушників благ, отриманих незаконно і необґрунтовано.

Тому цивільну конфіскацію обґрунтовано вважають в першу чергу ефективним превентивним засобом.

У світі спостерігається тенденція все більш широкого застосування інституту цивільної конфіскації необґрунтованих активів, набутих за рахунок корупційних доходів, згідно з якою конфіскації повинні підлягати не тільки доходи від конкретного корупційного злочину, за яке особу було засуджено, а й та частина майна, зокрема активів, законність джерел походження яких особа не зможе в змагальному процесі довести.

Цивільна конфіскація, або вилучення відбувається в судовому або адміністративному порядку, внаслідок чого право власності на певні кошти або інші активи переходить державі. У такому випадку фізична або юридична особа, які мали частку в цих засобах або іншому майні на момент цивільної конфіскації або вилучення, втрачають всі права на конфісковані/вилучені активи або кошти (п. 9 ст. 2, ч. 1 ст. 3, п. а ч. 3 ст. 57 Конвенції ООН проти корупції, ст. 69 Закону України «Про запобігання корупції»).

При цьому рішення про спеціальну конфіскацію, як правило, пов'язані із засудженням або рішенням суду, коли конфісковані або вилучені активи визнаються як отримані внаслідок або використані з метою порушення закону, тобто вчинення злочину.

У своїй Резолюції № 2218 Парламентська Асамблея Ради Європи (ПАРЄ) підкреслила, що цивільна конфіскація необґрунтованих активів має безліч переваг: вона робить злочин менш фінансово привабливим, виснажує той вплив, яким злочинців наділяє їх багатство, позбавляє їх «стартового капіталу», необхідного для подальших злочинів, генерує ресурси для компенсації потерпілим і відновлення спільнот, які постраждали від злочинів (Резолюція 2218, 2008). ПАРЄ зазначила в Резолюції, що спеціальна конфіскація злочинних доходів часто стає неможливою через високого рівня тягаря доведення, яке покладається на компетентні національні органи, і через неефективну співпрацю між органами різних країн у цій сфері.

Для європейських держав особливо важливу роль в боротьбі з відмиванням необґрунтованих доходів грає нормативна база ЄС, яка досить велика і включає у себе документи, розроблені і прийняті Європейським Парламентом, Радою ЄС, Єврокомісією.

Великий вплив на формування законодавства цих країн у сфері протидії відмиванню, а також на розвиток інституту цивільної конфіскації неправомірних доходів надали такі рамкові рішення 2001–2006 років: Рамкове рішення Ради «Про відмивання грошей, ідентифікації, виявлення, заморожування або арешт та конфіскацію знарядь вчинення злочину і доходів, одержаних злочинним шляхом», 2001.

Внесений Єврокомісією на розгляд країн ЄС проект нової наднаціональної директиви, яка була підписана 03 квітня 2014 року, спрощує процедуру цивільної конфіскації грошових коштів та іншого майна, здобутих неправомірним шляхом, і розширює сферу застосування даного інституту в Європі.

Згідно з Директивою 2014/42 / ЄС Європейського парламенту та Ради (Directive 2014/42/EU) цивільна конфіскація необґрунтовано отриманих активів може проводитися на підставі остаточного обвинувального вироку суду, а також без такого, якщо є неспростовні докази скоєння протиправних дій і неможливості кримінального переслідування підозрюваного. Необґрунтовані активи можуть бути конфісковані, навіть якщо вони вже були передані третім особам (або в порядку реституції, або якщо активи були передано безоплатно або за ціну, набагато менше ринкової).

Легітимність законів про конфіскацію активів в кримінальному порядку (спеціальну) і в цивільно-правовому порядку (цивільну) не раз ставиться під сумнів. Їх інтерпретацією займалися суди. При цьому розглядати законодавство про конфіскацію необґрунтованих активів в рамках цивільного процесу в контексті правової взаємодопомоги доводилося навіть судам тих юрисдикцій, в яких не підтримується принцип конфіскації поза кримінального провадження. Конституційність законів оскаржувалася в цілому ряді країн і територій (в Колумбії, ПАР, Тайланді, Ірландії тощо), а у 2020 році було оскаржено й в Україні. Тут слід звернути увагу на те, що ще в 1986 році Європейська комісія з прав людини оголосила, що конфіскація необґрунтованих активів поза кримінального провадження (цивільна конфіскація) не суперечить презумпції невинуватості і не порушує основні майнові права. Разом із тим будь-яка конфіскація, на думку членів комісії, повинна бути оскаржена в суді, а також обґрунтована і пропорційна. Суди ряду країн і Європейський суд

з прав людини вивчали питання про те, чи відповідають принципи конфіскації активів в рамках цивільного процесу Європейській конвенції із захисту прав людини та основних свобод.

Крім спеціальної конфіскації необґрунтованих активів в кримінальному порядку і цивільної конфіскації поза кримінального порядку, в деяких країнах ЄС існує поняття «адміністративної конфіскації», яке застосовується у випадках неоскарження конфіскації поза кримінального провадження. При конфіскації цього типу неосудна посадова особа має право зробити заяву про вилучення активів, після того як про конфіскацію таких необґрунтованих активів були належним чином повідомлені всі зацікавлені сторони і ніхто не виявив бажання оскаржувати це рішення.

Найчастіше адміністративна конфіскація застосовується тільки до малоцінних активів. Механізм адміністративної конфіскації забезпечує основні процесуальні гарантії і має ряд переваг (наприклад, економія витрат, зниження навантаження на судову систему). Однак у цього типу конфіскації є і свої недоліки, особливо якщо мова йде про країну з високим рівнем корупції. У подібних ситуаціях переважно, щоб всі рішення виносилися в судовому порядку. Судовий розгляд не тільки дозволяє зробити процес конфіскації необґрунтованих активів максимально об'єктивним, але і створює базу для правозастосування на різних рівнях, а також сприяє накопиченню блоку прецедентів з даного питання.

Такі заходи (відомі як конфіскація, що не ґрунтується на засудженні, цивільна конфіскація, конфіскація *in rem* або судові заходи з приводу незрозумілих активів) успішно пройшли ретельні перевірки у вищих судових інстанціях відповідних країн і в Європейському суді з прав людини і були визнані сумісними з правами людини за умови наявності достатніх гарантій (включаючи повний судовий контроль за такими заходами незалежними і неупередженими судами) (Гринберг, 2010).

Важливо відзначити, що в зарубіжному праві існує підхід, що кардинально відрізняється від українського щодо цивільної конфіскації необґрунтованих активів – в українському праві до сьогодні не було аналогів закордонним порядкам цивільної конфіскації, яка не потребує обвинувального вироку і встановлення вини особи у вчиненні злочину.

Ключовою ознакою для проведення заходів цивільної конфіскації є незв'язок даних активів з конкретно протиправною діяльністю, тобто конкретним правопорушенням, а наявність підозри у законності походження активів або грошових коштів, а також в принципі ведення протиправної діяльності особою, у якій конфіскуються активи. Більш того, у вітчизняному законодавстві міститься ряд суміжних конфіскації понять, в тому числі «безоплатне вилучення майна» і «звернення майна в державну власність». Межі між цими категоріями законодавчо не проведені, а сама конфіскація вже досить давно склалася як міжгалузевий інститут, оскільки поняття конфіскації в тому чи іншому вигляді міститься в ЦК України, КК України, КУпАП.

Проте єдиним однозначним подібним принципом конфіскації у всіх галузевих конструкціях є безоплатність, тоді як інші ознаки і принципи викликають дискусії. Одним із ключових принципів конфіскації, який повинен бути закріплений у всіх нормативних актах, в яких міститься таке поняття, є примусовість конфіскації, вираженої у формі вилучення – саме цей термін є більш відповідним, в той час як термін «звернення» не відображає повністю сутність даного інституту.

Спірною також є і позиція про можливість вилучення майна лише у власника, якої дотримується законодавець в цивільному законодавстві, оскільки в інших галузях допускається вилучення майна з незаконного володіння, яке не володіє властивостями винятковості, необхідними для існування цивілістичної конструкції права власності.

Також чинне нормативне регулювання дещо суперечить саме собі з питань вилучення майна не у самого правопорушника – по-перше, конфіскація, відповідно до цивільного законодавства, все-таки є підставою для припинення права власності, по-друге, конфіскація має на увазі примусове вилучення майна саме правопорушника за конкретну дію.

Світова ж практика виходить з можливості вилучення майна не у самого правопорушника і не за конкретне правопорушення, в першу чергу, по відношенню до злочинів корупційної спрямованості, які можуть проявитися в декількох діяннях, а отримане в їх результаті майно або активи може бути розподілено між кількома особами.

В Україні практика цивільної конфіскації необґрунтованих активів не так велика, як в зарубіжних юрисдикціях, як через великі нормативні і процесуальні обмеження і труднощі, так і через проведення політики, мотивуючої громадян самостійно легалізувати майно, походження якого є сумнівним, але про який поки невідомо самій державі.

Зважаючи на вищевикладене, можна дійти до висновку про те, що загальноприйняте розуміння розрізняє цивільну та кримінальну парадигми конфіскації необґрунтованих активів. В останні роки з'явився новий інструмент правозастосування – цивільна конфіскація – для боротьби з певними формами протиправної діяльності, в тому числі й з необґрунтованими активами. Однак підхід, не заснований на винесенні обвинувального вироку, не цілком вписується в загальноприйняту цивільно-кримінальну дихотомію. Швидше, він являє собою гібридний процес, в якому кримінально-правові цілі переслідуються в цивільному процесі. І з огляду на те, що конфіскація активів, не заснована на засудженні, діє за межами сфери, в кримінальному процесі посилений процесуальний захист, передбачений в кримінальному процесі, зручно відсувається на другий план, що робить підхід, не заснований на засудженні, особливо привабливим для поліції та органів прокуратури. Однак такий підхід породжує ряд проблем, пов'язаних з обмеженням прав особи на користь ефективності і доцільності.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. ст.2056. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2007. № 49. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45–46. Ст. 356.
4. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.
5. Рішення Конституційного Суду України від 27.10.2020 р № 13-р/2020 по справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України, справа № 1-24/2020(393/20). URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KS20038.html.
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 51-му пленарному засіданні 58-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН 31 жовтня 2003 року в м. Нью-Йорк США, Резолюцією № 58/4). URL : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121140/.
7. Білопільський Н.Г., Волошин В.С., Кленін О.В. Про системну кризу в Україні і шляхи виходу з неї. *Вісник економічної науки України: журнал*. 2007. № 2. С. 114.
8. Рамкове рішення Ради «Про відмивання грошей, ідентифікації, виявлення, заморожування або арешт та конфіскацію знарядь вчинення злочину і доходів, одержаних злочинним шляхом» 2001 г. (Council Framework Decision 2001/500 / JHA of 26 June 2001 on money laundering, the identification, tracing, freezing, seizing and confiscation of instrumentalities and the proceeds of crime // OJ. L 182 of 05.07. 2001. P. 1.).
9. Резолюція 2218, Боротьба з організованою злочинністю за допомогою конфіскації злочинних активів, прийнята Асамблеєю 26 квітня 2018 року. URL : <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTMLen.asp?fileid=24761&lang=en>.
10. Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union. URL : <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/42/oj>.
11. Гринберг Т. Возврат похищенных активов: Руководство по конфискации активов вне уголовного производства. Пер. с англ. Москва : Альпина Паблишерз, 2010. 356 с.

References:

1. Pro zapobihannya koruptsiyi [On the prevention of corruption] (2014, 14 zhovtnya): Zakon Ukrayiny vid 2014 roku № 1700-VII. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady. – Information of the Verkhovna Rada*, 49. st.2056. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> [in Ukrainian].
2. Konventsiya Orhanizatsiyi Obyednanykh Natsiy proty koruptsiyi [United Nations Convention against Corruption]. (2007) *Vidomosti Verkhovnoyi Rady. – Information of the Verkhovna Rada*, 49. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text [in Ukrainian].
3. Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny [Civil Code of Ukraine] (2003, 16 january). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady. – Information of the Verkhovna Rada*, 45–46. St. 356. [in Ukrainian].
4. Tsyvil'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny [Civil Procedure Code of Ukraine] (2004, 18 beresnya). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady. – Information of the Verkhovna Rada*, 40–41, 42. St. 492. [in Ukrainian].
5. Rishennya Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny vid 27.10.2020 r № 13-r/2020 po spravi za konstytutsiynym podanniam 47 narodnykh deputativ Ukrayiny shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrayiny (konstytutsiynosti) okremykh polozhen' Zakonu Ukrayiny «Pro zapobihannya koruptsiyi», Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny, sprava № 1-24/2020(393/20) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine of 27.10.2020 № 13-r / 2020 on the case on the constitutional petition of 47 people's deputies of Ukraine on compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of certain provisions of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption", Criminal Code of Ukraine, case № 1-24 / 2020 (393/20)]. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KS20038.html [in Ukrainian].
6. Konventsiya Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy proty koruptsiyi (Prynyyata Heneral'noyu Asambleyeyu OON 51-mu plenarnomu zasidanni 58-yi sesiyi Heneral'noyi Asambleyi OON 31 zhovtnya 2003 roku v m. N'yu-York SSHA, Rezolyutsiyeyu № 58/4) [United Nations Convention against Corruption (Adopted by the UN General Assembly at the 51st Plenary Session of the 58th Session of the UN General Assembly on 31 October 2003 in New York, USA, Resolution 58/4).]. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121140/ [in Ukrainian].
7. Bilopil's'kyi N.H., Voloshyn V. S., Klenin O. V. (2007) Pro systemnu kryzu v Ukrayini i shlyakhy vykhodu z neyi [About the systemic crisis in Ukraine and ways out of it]. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrayiny: zhurnal. – Bulletin of Economic Science of Ukraine: Journal*, 2, 114. [in Ukrainian].
8. Ramkove rishennya Rady «Pro vidmyvannya hroshey, identyfikatsiyi, vyyavlennya, zamorozhuvannya abo aresht ta konfiskatsiyu znaryad' vchynennya zlochyynu i dokhodiv, oderzhanykh zlochyynnym shlyakhom» 2001 h. (Council Framework Decision 2001/500 / JHA of 26 June 2001 on money laundering, the identification, tracing, freezing, seizing and confiscation of instrumentalities and the proceeds of crime // OJ. L 182 of 05.07. 2001. P. 1.) [Council Framework Decision "On money laundering, identification, detection, freezing or seizure and confiscation of instruments of crime and proceeds of crime" of 2001 (Council Framework Decision 2001/500 / JHA of 26 June 2001 on money laundering, the identification, tracing, freezing, seizing and confiscation of instrumentalities and the proceeds of crime // OJ. L 182 of 05.07. 2001. P. 1.).]. [in Ukrainian].

9. Rezolyutsiya 2218, Borot'ba z orhanizovanoyu zlochynnisty za dopomohoyu konfiskatsiyi zlochynnykh aktyviv, pryynyata Asambleyeyu 26 kvitnya 2018 roku. [Resolution 2218 (2018), Combating Organized Crime through the Confiscation of Criminal Assets, adopted by the Assembly on 26 April 2018.] Retrieved from: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTMLN.asp?fileid=24761&lang=en>. [in Ukrainian].
10. Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union. Retrieved from: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/42/oj> [in English].
11. Hrynberh T. *Vozvrat pokhyshchennykh aktyvov: Rukovodstvo po konfyskatsyy aktyvov vne uholovnoho proyzvodstva (2010) [Return of Stolen Assets: A Guide to Confiscating Assets Out of Criminal Proceedings]*. M.: Al'pyna Pablysherz. [in Russian].